

บทที่ 7

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการศึกษา

การศึกษาการเคลื่อนย้ายทางพื้นที่และความเสี่ยงด้านสุขภาพของคนงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ-สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เป็นผลมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการเคลื่อนย้ายแรงงานและการเปลี่ยนแปลงภาวะสุขภาพที่เชื่อมโยงกับคุณภาพชีวิตของคนงาน 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนการเคลื่อนย้ายระดับจุลภาค และโอกาสที่จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของคนงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสัมผัสสิ่งแวดล้อมและความเสี่ยงด้านสุขภาพ ที่สะท้อนผ่านมุมมองเชิงประสบการณ์ของคนงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ผลการศึกษา สรุปได้ดังต่อไปนี้

1) การกลายเป็นชุมชนหอพักของหมู่บ้านรอบนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ

หมู่บ้านรอบนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ คือ ถิ่นปลายทางของคนหนุ่มสาวจากทุกภูมิภาคของประเทศไทย ผู้ซึ่งเดินทางมาแสวงหาชีวิตที่ดีกว่าในภาคเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ภูมิทัศน์ของชุมชนดั้งเดิมริมแม่น้ำกวังและที่ราบฝั่งตะวันออก เปลี่ยนแปรเป็นชุมชนหอพัก ความแออัดของประชากรและที่พักอาศัย ความหนาแน่นของการสัญจรไปมา กิจกรรมร้านค้าพาณิชยกรรมและการบริการ ตลอดจนแหล่งบันเทิงเรีงรมย์ประเภทต่าง ๆ เพิ่มจำนวนมากขึ้น อันเนื่องมาจากการหลั่งไหลเข้ามาของคนงานต่างถิ่น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้คือรูปธรรมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านศรีบุญยืน

ระหว่าง พ.ศ.2535-2537 และต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน (2539) หอพักในหมู่บ้านศรีบุญยืนเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว เพื่อรองรับคนงานต่างถิ่น ที่เข้ามาพร้อมกับการขยายตัวของการลงทุนในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ใน พ.ศ. 2538 หมู่บ้านศรีบุญยืน มีประชากรตามที่อยู่ปกติ 1,627 คน การย้ายเข้ามาของคนงานต่างถิ่นทำให้ความหนาแน่นของประชากรเพิ่มขึ้นเกือบ 3 เท่า คือ เพิ่มจาก 1,344 คนต่อตารางกิโลเมตร เป็น 3,272 คนต่อตารางกิโลเมตร กิจกรรมหอพักมีส่วนทำให้สิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านเปลี่ยนแปลง ทั้งในทางกายภาพและสังคม พื้นที่สีเขียวของหมู่บ้านลดลงเพราะชาวบ้านตัดสวนลำไยทิ้งเพื่อก่อสร้างหอพักคนงาน สวนลำไยบางส่วนยืนต้นตาย เพราะน้ำท่วมขังและขาดระบบระบายน้ำ

จากอาคารบ้านเรือนและหอพัก การเพิ่มประชากรทำให้สิ่งปฏิภูลและขยะมูลฝอยจากบ้านเรือนและหอพักคนงานเพิ่มปริมาณมากขึ้นเป็นลำดับ ขณะเดียวกัน มีธุรกิจการค้าและบริการรายย่อย เช่น ร้านอาหาร ร้านเสริมสวย ร้านตัดผม ร้านซ่อมรถ ร้านขายสุรา ร้านค้าปลีก มินิสโตร์ คลินิก คาราโอเกะ เป็นต้น เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งกลายเป็นสิ่งแวดลอมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวิถีสุขภาพของคนงาน

ปรากฏการณ์กลายเป็นชุมชนหอพักข้างต้น คือผลกระทบจากนโยบายกระจายความเจริญ ออกสู่ภูมิภาคโดยการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งละเลยการพิจารณามิติทางสังคม และสิ่งแวดลอม เห็นได้ชัดว่า ในที่สุดแล้ว ภาคเศรษฐกิจสมัยใหม่ที่อาศัยการลงทุนของบริษัทข้ามชาติและผ่อนปรนมาตรการด้านกฎหมายแรงงานและสิ่งแวดลอม ไม่สามารถดูดซับแรงงานภายในท้องถิ่นได้มากนัก การเคลื่อนย้ายแรงงานจึงเป็นผลตามมา ดังที่พบว่า คนงานย้ายถิ่นในหมู่บ้านศรีบุญยืนใน พ.ศ. 2538 มีจำนวน 2,332 คน ส่วนใหญ่เป็นคนงานหญิง อายุ 17 - 25 ปี ในขณะที่ ประชากรเดิมของหมู่บ้านที่เป็นคนงานในนิคมอุตสาหกรรม (คนงานท้องถิ่น) มีเพียง 101 คน

2) แบบแผนการเคลื่อนย้ายของคนงาน

อาจกล่าวได้ว่า การเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ คือการเคลื่อนย้ายแรงงานภายในประเทศที่เป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์และการลงทุนของบริษัทข้ามชาติ กลุ่มผู้เคลื่อนย้ายส่วนใหญ่ คือ คนงานหญิงย้ายถิ่นอายุน้อยซึ่งสัมพันธ์กับหัตถอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก อันได้แก่ อุตสาหกรรมผลิตประกอบชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ ที่เข้ามาลงทุนในนิคมอุตสาหกรรมแห่งนี้

แบบแผนการเคลื่อนย้ายซึ่งจำแนกตามกลุ่มผู้ย้ายอาจสรุปได้ดังนี้คือ

- กลุ่มที่เรียนจบแล้วเข้าโรงงาน กลุ่มนี้เป็นเด็กนักเรียนจบมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย หรือวิทยาลัยเทคนิค

- กลุ่มที่เคลื่อนย้ายมาจากภาคบริการ พาณิชยกรรมหรือรับจ้าง
- กลุ่มที่เคลื่อนย้ายมาจากภาคอุตสาหกรรมอื่น ๆ
- กลุ่มที่เคลื่อนย้ายมาจากภาคเกษตรกรรมโดยตรง

เมื่อพิจารณาแบบแผนการเคลื่อนย้ายระยะยาวของคนงานย้ายถิ่นดังกล่าว จะพบว่า ก่อนที่คนงานจะเข้าทำงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ พวกเขาเคลื่อนย้ายอย่างเป็นลำดับขั้นเข้าสู่ตลาดแรงงานแบบต่าง ๆ อันเป็นช่วงหนึ่งของวัฏจักรชีวิต ขณะที่ ระบบการศึกษาที่มุ่งตอบสนองความต้องการ

กำลังคนในระดับกลางตามนโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อส่งออก ทำให้คนงานส่วนหนึ่ง เมื่อเรียนจบแล้วก็เข้าโรงงานทันที

แบบแผนการเคลื่อนย้ายยังมีลักษณะชั่วคราว การหมุนเวียนเข้าออกงานของคนงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ มีปริมาณสูง ส่วนหนึ่งเป็นเพราะลักษณะการจ้างงานที่ต้องการแรงงานอายุน้อย สายตาดี มาป้อนกระบวนการผลิตอย่างต่อเนื่อง และคนงานระดับล่างไม่สามารถเลื่อนตำแหน่งทำให้คนงานจำนวนไม่น้อยเข้ามาทำงานในระยะเวลานึงก่อนออกไปทำงานอื่น ด้วยเหตุนี้ คนงานย้ายถิ่นจึงเป็น คนผ่านทาง (Transitory Residents) ของชุมชนหอพักที่อยู่รอบโรงงาน อีกส่วนหนึ่งมาจากสภาพการทำงานที่ซ้ำซากจำเจ และปัญหาสุขภาพจนต้องหยุดงานหรือลาออก

3) สภาพการทำงานและสิ่งแวดล้อมทางสังคมของคนงาน

ทั้งคนงานท้องถิ่นและคนงานย้ายถิ่น ต่างมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่การทำงานหนักในโรงงานเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้ ในสายพานการผลิต คนงานมีชั่วโมงการทำงานอันยาวนาน โดยเฉพาะในระบบงานกะ คนงานต้องทำงานเต็มเวลา ทำงานหนักขึ้น และไม่สามารถขาดงานได้ แม้แต่ในวันหยุดปกติก็ยังถูกซื้อเวลาให้มาทำงาน โดยอาศัยแรงจูงใจและผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงิน ได้แก่ ค่าจ้างล่วงเวลา และค่าจ้างวันหยุด เบี้ยขยัน เป็นต้น

ระบบการผลิตในอุตสาหกรรมที่ไ้แรงงานแบบเข้ม ต้องอาศัยการควบคุมแรงงานที่เข้มงวด เพื่อให้ได้ผลิตผลตามเป้าหมาย การควบคุมแรงงานมีทั้งการควบคุมทางตรงและทางอ้อม การควบคุมทางตรง คือ คนงานในสายพานการผลิตจะอยู่ภายใต้การควบคุมของหัวหน้ากลุ่มที่ได้รับการเลือกจากคนงานด้วยกัน หัวหน้ากลุ่มมีหน้าที่ควบคุมดูแลประสิทธิภาพการผลิตอย่างใกล้ชิด ส่วนการควบคุมทางอ้อมเป็นลักษณะการสั่งการลงมาจากพนักงานระดับจัดการ เช่น ซูเปอร์ไวเซอร์ ผู้จัดการ เป็นต้น และใช้การ *มิตดิง* เพื่อประเมินผลงาน ตรวจสอบปัญหา สอดส่องข้อบกพร่อง โดยไม่เปิดโอกาสให้คนงานได้ทักท้วงหรือเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่ต้องการได้

นอกจากภาระทางครอบครัว ค่านิยมบริโภคนิยมทำให้คนงานต้องประสบกับภาระทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น แม้ว่า คนงานในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่าคนงานในอุตสาหกรรมอีก 2 ประเภท แต่รายจ่ายก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวในภาวะที่ค่าครองชีพถีบตัวสูงขึ้น จึงเป็นแรงกดดันให้คนงานต้องทำงานล่วงเวลา ทำงานในวันหยุดปกติโดยคำนึงถึงรายได้มากกว่าสุขภาพของตนเอง และด้วยเหตุนี้ เวลาที่คนงานใช้ในกิจกรรมทางสังคม-วัฒนธรรมจึงมีน้อยมาก วิถีชีวิตจึงตัดขาดจากชุมชน

การเลื่อนตำแหน่งในโรงงานสำหรับคนงานในสายการผลิต เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก แม้ว่ามีคนงานบางส่วนได้ถูกโอนย้ายไปทำงานในหน้าที่อื่นที่สูงขึ้น แต่มีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับคนงานทั้งหมดในพื้นที่โรงงาน การศึกษาพบว่า มีคนงานบางส่วนหมุนเวียนเข้าออกงานจากโรงงานหนึ่งไปยังอีกโรงงานหนึ่ง เพื่อต้องการรายได้มากกว่าที่เดิม ขณะเดียวกัน สภาพการทำงานในโรงงานที่มีผลต่อสุขภาพก็มีส่วนสำคัญให้คนงานเปลี่ยนงานทำใหม่ หรือลาออกไป สำหรับอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ จะมีการหมุนเวียนเข้าออกของคนงานในอัตราที่สูงกว่าอุตสาหกรรมอีก 2 ประเภท

ปัญหาสุขภาพและความปลอดภัยเกี่ยวข้องกับสภาพการทำงานในโรงงานโดยตรง การสำรวจพบว่า ลักษณะของปัญหาสุขภาพที่คนงานพูดถึง มีทั้งกลุ่มอาการของโรคจากการทำงาน และอาการเจ็บป่วยนอกที่ทำงาน พฤติกรรมเสี่ยงของคนงานบางกลุ่มที่มีวิถีชีวิต *กิน ดื่ม เที่ยว* อาจนำไปสู่ปัญหาโรคเอดส์ และปัญหาทางสังคมอื่น ๆ ดังนั้น คนงานอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เสี่ยง ทั้งสภาพการทำงานที่สัมพันธ์กับรายได้และภาระทางเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่สัมพันธ์กับแบบแผนการใช้ชีวิต

จากประสบการณ์ด้านสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน คนงานรับรู้ถึงความเสี่ยงที่เกิดจากกระบวนการผลิตและสภาพการทำงาน เนื่องจาก ระบบการจัดการของโรงงานไม่เห็นความสำคัญในการปกป้องสุขภาพของคนงานอย่างจริงจัง แต่กลับเป็นแรงผลักดันให้คนงานทำงานในอัตราเร่งมากขึ้น คนงานต้องจำยอมระหว่างความเสี่ยง และการทำงานให้ได้เป้าหมายการผลิตสูงที่สุด ในทางตรงกันข้าม เมื่อเกิดอุบัติเหตุหรือมีปัญหาสุขภาพ คนงานจะถูกตำหนิว่าไม่ระวัง ไม่ใช่อุปกรณ์ป้องกันที่โรงงานแจกให้ หรือไม่ตั้งใจทำงาน

ทัศนะที่ว่าแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบสุขภาพและความปลอดภัยด้วยตัวเอง เป็นวิธีคิดที่ถูกสอดแทรก (Internalized) เข้าไปในสำนึกของคนงาน ทำให้คนงานหลายคนต้องสูญเสียสุขภาพระยะยาว เพื่อแลกกับการทำงานและผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงิน ในอีกด้านหนึ่ง คนงานพยายามรับมือกับปัญหาสุขภาพ โดยการลาออก หรือการเข้ารับการรักษาให้หายจากอาการป่วยเพื่อกลับเข้าทำงานใหม่ หรือพยายามหลีกเลี่ยงการสัมผัสอันตรายโดยการย้ายโรงงานหรือขอเปลี่ยนแผนกการทำงาน ซึ่งเป็นกลยุทธ์ในระดับปัจเจก และในขณะที่ทำการศึกษา ไม่พบว่า คนงานร่วมกันใช้ยุทธวิธีระดับองค์กรในการต่อสู้เพื่อสุขภาพและความปลอดภัย หรือพิทักษ์สิทธิของตนเอง ภายใต้อุปสรรคทางการผลิตแบบลูกจ้าง-นายจ้าง ส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่า นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือเป็นเขตปลอดสภาพแรงงาน

การที่นายจ้างใช้ผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินจูงใจให้ทำงานที่เสี่ยงอันตราย ไม่เพียงทำให้คนงานต้องประสบปัญหาสุขภาพและความไม่ปลอดภัย ยังแสดงให้เห็นว่า ไม่เคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์ และหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งบีบให้คนงานต้องเลือกระหว่างค่าแรงที่เพิ่มขึ้นและการออกจากงาน

แม้ว่า จะมีการเปลี่ยนแปลงองค์กรและโครงสร้างทางอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้เกิดการป้องกันความปลอดภัยและสุขภาพ เช่น การใช้เครื่องจักรอัตโนมัติ ระบบมาตรฐานอุตสาหกรรม การจัดให้มีการฝึกอบรม การตรวจสอบเครื่องจักรที่เสียหาย และการปรับปรุงกระบวนการทำงานที่ไม่ปลอดภัย เป็นต้น หากไม่ยอมรับถึงปัญหาและข้อบกพร่องของความปลอดภัยในการทำงานอย่างแท้จริงตั้งแต่แรก การริเริ่มให้มีการปรับปรุงสภาพการทำงานของคนงานจะไม่เกิดขึ้นเลย

โรงงานผลิตประกอบชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ซึ่งใช้แรงงานแบบเข้ม และเน้นผลิตภาพให้สูงสุดเพื่อให้ราคาผลิตภัณฑ์ต่ำที่สุด มีส่วนผลักดันให้สภาพการทำงานเกิดความปลอดภัย เกิดความเครียดและกดดัน จึงส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนงานโดยรวม ยิ่งไปกว่านี้ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้คนงานถูกจับวางไว้ในระบบการผลิตอย่างใหม่ ผลกระทบต่อคนงานจากการเปลี่ยนแปลงนี้ อาจมีทั้งด้านบวกและด้านลบ

การศึกษายังพบว่า วิธีสุขภาพของคนงานไม่ได้ขึ้นอยู่กับความปลอดภัยในการทำงานเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับบริการและความพร้อมของระบบสาธารณสุขและอาชีวอนามัยในการรักษาเยียวยา และวินิจฉัย ระบบประกันสังคมและเงินทดแทนเมื่อมีผู้เจ็บป่วยจากการทำงาน (ดังกรณีตัวอย่างของล้านนา) คนงานหลายคนต้องเผชิญปัญหาเหล่านี้และรับมืออย่างโดดเดี่ยว ลำพัง และไร้ผล

4) การสัมผัสสิ่งแวดล้อมและความเสี่ยงด้านสุขภาพ

แบบแผนการเคลื่อนย้ายระดับจุลภาคของคนงาน มีลักษณะหมุนเวียนภายในหน่วยทางพื้นที่ที่กำหนดขึ้นคือ บ้าน/หอพัก ภายในหมู่บ้าน โรงงาน และพื้นที่ปฏิสัมพันธ์รอบนอก การศึกษาพบว่า ปฏิสัมพันธ์ทางพื้นที่และเวลาระหว่างบ้าน/หอพักกับโรงงานมีสัดส่วนมากที่สุด ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบ้าน/หอพักกับตลาด/ร้านอาหาร/ร้านค้าในหมู่บ้าน หรือบ้าน/หอพักกับตัวเมืองหรือพื้นที่รอบนอกที่ไกลออกไปยิ่งลงตามลำดับ ซึ่งนอกจากชี้ให้เห็นถึงพลวัตรของการเคลื่อนย้ายหมุนเวียนเมื่อพิจารณามิติทางพื้นที่ในระดับจุลภาคแล้ว ยังได้เชื่อมโยงชีวิตของคนงานในโรงงานกับชีวิตทางสังคมของคนงานเข้าด้วยกัน โดยสัมพันธ์กับโอกาสที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ทั้งการสัมผัสสิ่งแวดล้อมในการทำงาน การสัมผัสสิ่งแวดล้อมในการเดินทาง โดยเฉพาะอุบัติเหตุ และแบบแผนชีวิตนอกโรงงาน

คนงานมีปฏิสัมพันธ์และการสัมผัสสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์กับความเสียด้านสุขภาพแตกต่างกัน โดยทั่วไป คนงานทุกกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่บ้าน/หอพัก และโรงงาน ในสัดส่วนที่สูงกว่าสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน ตัวเมือง หรือพื้นที่ปฏิสัมพันธ์รอบนอก เมื่อพิจารณาในรายละเอียด คนงานชายท้องถิ่นเกี่ยวข้องกับพื้นที่ปฏิสัมพันธ์รอบนอกมากกว่าคนงานทุกกลุ่ม และเห็นได้ชัดว่า คนงานหญิงท้องถิ่นและย้ายถิ่นจะมีปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่ในระยะไกล (ภายในบ้าน/หอพัก หรือภายในหมู่บ้าน) มากกว่าคนงานชาย

คนงานย้ายถิ่นทำงานในระบบกะ จึงมีโอกาสสัมผัสสิ่งแวดล้อมในโรงงานเวลากลางคืนเท่ากับเวลากลางวัน ดังนั้น คนงานย้ายถิ่นมักจะพักผ่อนไม่เป็นเวลา และแปลกแยกกับชุมชนท้องถิ่น หรืออีกนัยหนึ่ง แบบแผนชีวิตของคนงานย้ายถิ่นสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน มากกว่าคนงานท้องถิ่น

การวิเคราะห์การสัมผัสสิ่งแวดล้อมเพื่อบ่งชี้ปัจจัยที่มีผลต่อความเสียด้านสุขภาพของคนงานพบว่า การทำงานกะกลางคืน และการใช้เวลาในหอพักเวลากลางวัน คือสิ่งแวดล้อมมีส่วนสัมพันธ์กับภาวะเจ็บป่วยของคนงานย้ายถิ่น

2 อภิปรายผลการศึกษา

ลักษณะการสัมผัสสิ่งแวดล้อมของคนงาน และผลจากการวัดความเสี่ยงสัมผัส ให้ผลเป็นไปตามสมมุติฐานของการศึกษา กล่าวคือ คนงานย้ายถิ่นมีความเสียด้านสุขภาพมากกว่าคนงานท้องถิ่น อันเนื่องมาจากมีโอกาสสัมผัสสิ่งแวดล้อมที่มีส่วนสัมพันธ์กับภาวะเจ็บป่วยมากกว่า

สำหรับ การสัมผัสสารเคมีอุตสาหกรรม ซึ่งคณะที่ปรึกษาด้านวิทยาศาสตร์ขององค์การพิทักษ์สิ่งแวดล้อมแห่งสหรัฐอเมริกา บ่งชี้ว่าเป็น High Risks Problems (Miller 1996) ในการศึกษาชิ้นนี้ซึ่งเน้นศึกษากรณีคนงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า การสัมผัสสิ่งแวดล้อมในการทำงาน มิได้จำกัดอยู่ในคนงานกลุ่มใดกลุ่มอย่างชัดเจน หรืออีกนัยหนึ่ง ทั้งคนงานย้ายถิ่นและคนงานท้องถิ่น ต่างมีโอกาสสัมผัสสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพในที่ทำงานได้ หากพวกเขาทำงานเกี่ยวข้องกับสารเคมีเหล่านั้น การที่คนงานย้ายถิ่นมีโอกาสสัมผัสมากกว่า เนื่องจากเหตุผลดังต่อไปนี้

1) คนงานย้ายถิ่นเข้าทำงานในโรงงานได้ไม่นานนัก (เมื่อเทียบกับอายุการทำงานของคนงานท้องถิ่น) พวกเขาทำงานบนพื้นโรงงาน และเกี่ยวข้องกับการทำงานสัมผัสสารเคมีโดยตรง ในขณะที่คนงานท้องถิ่น ส่วนใหญ่ทำงานอยู่เป็นหัวหน้า (ในกรณีคนงานหญิง) ทำงานเป็นช่าง (ในกรณี

คนงานชาย) หรือทำงานในอุตสาหกรรมที่มีโอกาสสัมผัสสารเคมีในการทำงานน้อยกว่า เช่น เลื้อผ้า-แปรรูปอาหาร เป็นต้น

2) คนงานย้ายถิ่นส่วนใหญ่ทำงานในโรงงานผลิตประกอบชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งใช้ระบบการทำงานกะ ดังนั้น สิ่งแวดล้อมของการทำงานกะจึงเป็นสาเหตุสำคัญของความเสี่ยงด้านสุขภาพของคนงานย้ายถิ่น ดังเช่นการศึกษาของเสาวลักษณ์ ชายทวีป (2535) ที่พบว่า คนงานที่ทำงานกะมีโรคประจำตัวในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ที่ไม่ได้ทำงานกะ เฉลิมชัย ชัยกิตติภรณ์และประมุข โอสิริ (2536) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า สาเหตุของปัญหาสุขภาพของคนงานนั้นมาจากการทำงานกะกลางคืนเป็นหลัก และขมภูศักดิ์ พูลเกษ (2536) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า คนงานที่ทำงานอยู่ในบริษัทวงจรไฟฟ้า เริ่มมีอาการปวดเมื่อยและอ่อนเพลียสูงขึ้นตามลำดับของการทำงาน และการทำงานกะกลางคืนมักจะประสบปัญหามากกว่ากะกลางวัน

3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งคาดว่าจะก่อให้เกิดความเข้าใจถึงแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างการเคลื่อนย้ายระดับจุลภาคและการสัมผัสสิ่งแวดล้อมที่บ่งชี้ความแตกต่างของภาวะสุขภาพของคนงานย้ายถิ่นและคนงานท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาสังคม-สาธารณสุขของคนงาน ตลอดจนทราบถึงวิถีชีวิตและวิถีสุขภาพของคนงานไร้ฝีมือในภาคอุตสาหกรรม เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนงานภาคอุตสาหกรรมโดยรวม จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1) ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ควรที่จะศึกษาปัญหาสุขภาพของคนงานภาคอุตสาหกรรมในส่วนภูมิภาคให้ละเอียดมากขึ้น เพราะ ปัญหาสุขภาพของคนงานหญิงเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เช่น ปัญหาอนามัยเจริญพันธุ์ เป็นต้น ที่ต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่ นอกจากนี้ คนงานส่วนใหญ่เป็นคนงานหญิงย้ายถิ่น อายุน้อย ขาดประสบการณ์ในงานอุตสาหกรรม จึงมีแนวโน้มถูกเอารัดเอาเปรียบได้ง่าย ทั้งจากการจ้างงาน และการขูดรีดแรงงานภายใต้ระบบการผลิตทางอุตสาหกรรมที่แยบยล

ควรที่จะศึกษาในระดับลึกเกี่ยวกับภาวะเจ็บป่วยในมิติทางสังคม ซึ่งสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับระบบประกันสังคมและกองทุนเงินทดแทน กฎหมายแรงงานอื่น ๆ รวมไปถึง การรับมือโรคมลพิษอุตสาหกรรมที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ

ควรที่จะศึกษาแบบแผนชีวิตของคนงานภาคอุตสาหกรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสุขภาพ ซึ่งเห็นได้ชัดแล้วว่า คนงานภาคอุตสาหกรรมเป็นกลุ่มคนที่มีความเสี่ยงสูงต่อโรคเอดส์ เนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อให้เกิดเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย

2) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

แม้จะเห็นพ้องต้องกันว่า นโยบายกระจายความเจริญออกสู่ภูมิภาค เป็นแนวทางการพัฒนาที่ช่วยยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยรวม และ การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมในส่วนภูมิภาค เป็นรูปธรรมที่เห็นชัดเจนภายใต้นโยบายดังกล่าว แต่ในขณะเดียวกัน การกำหนดนโยบายที่ผ่านมา จะเน้นให้ความสำคัญกับตัวเลขทางเศรษฐกิจเป็นหลัก การผ่อนปรนมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อดึงดูดการลงทุนต่างประเทศนั้น ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบตามมา กลายเป็นปัญหาทบทวี ที่ยากแก่การให้ชุมชนท้องถิ่นต้องเผชิญแต่เพียงลำพัง และยิ่งนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับรัฐ ดังเช่น ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาการก่อกองขยะ และการเสียชีวิตของคนงาน เป็นต้น

ควรที่จะมีการทบทวนนโยบายกระจายความเจริญออกสู่ภูมิภาค โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในกระบวนการกำหนดนโยบาย การประกาศให้นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือเป็นเขตควบคุมมลพิษควรที่จะมีการปฏิบัติอย่างจริงจังในทุกระดับ ตลอดจนการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของชุมชนโดยรวมไปพร้อมกัน

ควรที่จะมีการดำเนินการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพให้ละเอียดรอบด้าน เมื่อมีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ในขณะเดียวกัน ควรที่จะมีการทบทวนร่างพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งส่งผลทำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากร ซึ่งมีแนวโน้มเป็นปัญหารุนแรงในอนาคตอันใกล้